

Іваненко А. О.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри права, філософії та політології
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
докторант
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ЗМІНИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СТАТУСУ МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ЗОНІ ОКУПАЦІЇ УКРАЇНИ (1941–1944 РР.)

Анотація. Регулювання будь-якої юридичної сфери це не проста справа, особливо в умовах війни. Але якщо окупація триває достатньо довго, то суспільні процеси тривають, і їх регулювання стає просто необхідним. Якщо через відносно невеликий проміжок часу на більшій території України встановилася єдина система управління – Райхскомісаріат Україна, то деякі території фактично до завершення війни перебували під розрізненим управлінням військових комендатур, що відображалось і на правових процесах у тому числі. Це стосувалось регулювання сімейних відносин, реєстрації народжень, смертей та шлюбів, адже ці процеси продовжувались невпинно. Метою статті є визначення правил реєстрації фактів народження, смертей і шлюбів залежно від нормативно-правових актів, які видавались на окремих місцевостях на території військової зони окупації.

28 жовтня 1941 р. військовою комендатурою м. Ніжин було видано Статут реєстрації актів громадянського стану. Нормативно-правовий акт був прийнятий керівництвом для службовців щодо ведення книг записів народжень, смертей, розлучень, про зміну культу та всиновлення.

У 1941 р. Головою районної управи м. Чернігова було підписано Положення про реєстрацію народжень, смертей та шлюбів у сільських бургомістрах. Цей акт складався з 7 частин: загальні засади, порядок реєстрації народження, порядок реєстрації смертей, порядок реєстрації шлюбів, порядок ведення книги запису, оплата записів свідоцтва та порядок оскарження.

У лютому 1942 р. Постановою Чернігівського міського управління «Про обов'язкову реєстрацію народжень, смертей та шлюбів по м. Чернігову» при адміністративному відділі при Чернігівській міській управі було створено бюро метрик, на яке і було покладено реєстрацію зазначених фактів.

З 1 вересня 1943 р. стало чинним Тимчасове розпорядження про розлучення подружжя від 8 червня 1943 р. Козелецької Ортскомендатури, за яким шлюб міг бути розірваний лише у примірній камері за місцем проживання подружжя.

Документи видавались різні на кожній підконтрольній території. Зміст кожного із даних нормативно-правових актів також був достатньо різним. Що підтверджує те, що на території військової зони окупації не було єдиного законодавства, в тому числі у сфері шлюбно-сімейних відносин. Правила реєстрації фактів народження, смерті та шлюбу різнились, починаючи термінами

і закінчуючи тарифами на оплату кожного свідоцтва та документу.

Ключові слова: шлюб, народження, смерть, книга, реєстр, акт.

Постановка проблеми. Регулювання будь-якої юридичної сфери це не проста справа, особливо в умовах війни. Але якщо окупація триває достатньо довго, а суспільні процеси незалежно від цього продовжують розвиватися, то у такому разі їх правове регулювання стає просто необхідним. Якщо через відносно невеликий проміжок часу на більшій території України встановилася єдина система управління – Райхскомісаріат «Україна», то немала частина інших областей фактично до завершення війни перебувала під розрізненим управлінням військових комендатур під назвою військова зона окупації (далі – ВЗО). Це відобразилось і на тогочасних правових процесах. Відповідно, якщо ми можемо говорити про відносно єдину систему нормативно-правових актів у РКУ за певними незначними винятками, то у військовій зоні окупації про це взагалі не йшлося. Це стосувалось не лише судової системи, а й регулювання такого необхідного питання, як сімейні правовідносини, реєстрація народжень, смертей та шлюбів, адже ці процеси продовжувались невпинно і не залежали від факту окупації. Тому варто проаналізувати деякі нормативно-правові акти вказаної сфери, які були введені в дію на території ВЗО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання шлюбно-сімейних відносин на окупованих Третім Райхом територіях є недостатньо вивченим. Є лише декілька публікацій, які стосуються зазначеної проблематики.

Сімейні відносини місцевого населення України у часи німецької окупації були об'єктом наукових досліджень істориків. Публікації у цій галузі мали О. Гончаренко [2; 3; 4], В. Шайкан [15], Т. Заболотня [13], Т. Нагайко [14]. Усі ці дослідження стосуються шлюбно-сімейних відносин Райхскомісаріату «Україна». Але правила реєстрації факту народження, смерті та шлюбу у військовій зоні окупації ніколи предметно не розглядалась, що, власне, і зумовило актуальність нашого дослідження.

Метою статті є визначення правил реєстрації фактів народження, смертей і шлюбів залежно від нормативно-правових актів, які видавались на окремих місцевостях на території військової зони окупації.

Виклад основного матеріалу. У 1941 р. у м. Ніжин було організовано Тимчасове управління. Для провадження реєстрації актів громадянського стану. Щоб надавати вказівки та здійснювати в цих справах контроль за Тимчасовим управлінням було сформовано Відділ громадянського запису. При кожному районному та сільському старостаті, що були підконтрольні ніжинському управлінню, були призначені діловоди, які проводили відповідні дії.

28 жовтня 1941 р. військовою комендатурою м. Ніжин було видано Статут реєстрації актів громадянського стану. Документ складався із двох розділів: органи і порядок ведення реєстрації. Нормативно-правовий акт був керівництвом для службовців з приводу ведення книг записів народжень, смертей, розлучень, про зміну культу та всиновлення. Для населення були прописані правила реєстрації вищевказаних фактів. Статут у повному обсязі був опублікований у газеті «Ніжинські вісті» [10, с. 4; 11, с. 4]. Витяги з нього, які стосувались винятково прав та обов'язків населення у цій сфері, були опубліковані через рік у газеті «Нові дні» [12, с. 2]. Зазначимо, що в останньому пункті Статуту було зазначено, що мін вступає в силу через 24 години із моменту його публікації, а у газетах він був опублікований через півроку та рік із моменту його затвердження.

Книги народжень, смертей, шлюбів та розлучень велись у двох примірниках, а книги з приводу всиновлення та зміни культу – в одному. Книги велись один календарний рік. Якщо до спливу року книга закінчувалась, починали другу зі збереженням нумерації. У кінці кожної книги зазначалось: число зареєстрованих, перший та останній номер, кількість зіпсованих листів у книзі та особу того, хто складав цей акт.

У книзі про народження мало бути 9 граф:

1. Номера по черзі.
2. Дата та година реєстрації.
3. Дата та година народження.
4. Ім'я, по батькові, прізвище, віросповідання, національність, стать та місце народження дитини.
- 5, 6. Ім'я, по батькові, прізвище, віросповідання, національність, заняття та місце перебування батьків.
7. Ім'я, по батькові, прізвище, заняття та місце перебування свідків або посвідчення пологового будинку чи поліції.
8. Ствердження запису підписами.
9. Окремі випадкові примітки (смерть новонародженого або примітка про випадкові помилки) [1, арк. 7, 9, 14, 19, 26].

Народження можна було реєструвати за усним повідомленням батька або родичів дитини або сторонніх осіб, які про це дізнались, але із обов'язковим підтвердженням пологового будинку, поліції або двох свідків. Народження необхідно було зареєструвати протягом 8 днів з моменту народження дитини, якщо дитина народжилась мертвою, то протягом 24 годин. У разі неповідомлення – штраф від 200 до 500 крб. Свідоцтво про народження, що видавалось після реєстрації у відповідній книзі, коштувало 3 крб., а за одержання виписки при народженні – 5 крб. [1, арк. 7, 10].

У книзі про смерть мало бути 10 граф:

1. Номера по черзі.
2. Дата та година реєстрації.
3. Дата та година смерті.
4. Ім'я, по батькові, прізвище, віросповідання, національність, вік, стать, заняття та місце смерті особи.

5, 6. Ім'я, по батькові, прізвище, віросповідання, вік, національність, заняття та місце перебування батьків померлого.

7. Ім'я, по батькові, прізвище, заняття та місце перебування свідків.

8. Причина смерті за діагнозом лікаря.

9. Ствердження запису підписами.

10. Окремі випадкові примітки (про випадкові помилки)

Смерть можна було зареєструвати за усним повідомленням одного із родичів або осіб, що про це дізнались, але із обов'язковим підтвердженням довідкою лікаря або поліції, а в тих місцевостях, де не біло лікарів, – двома свідками.

Смерть реєструвалась не пізніше 24 годин, за умови, що відділ реєстрації актів громадянського стану не знаходився на відстані далі, ніж 10 км (у таких випадках термін подовжувався до 48 годин). За відсутність повідомлення була можливість накладення штрафу від 200 до 1000 крб. Після реєстрації видавалось свідоцтво про смерть, яке потрібно було надати служителя релігійного культу, який лише на підставі свідоцтва мав право здійснити релігійний обряд. При одержанні свідоцтва сплачувався 1 крб. та віддавався паспорт померлого. При одержанні метричної виписки сплачувалось 3 крб. [арк. 15, 20].

Книга записів реєстрації шлюбу складалась із 13 граф:

1. Номера по черзі.
2. Дата та місце заяви на шлюб.
3. Дата та година шлюбу.
- 4, 5. Ім'я, по батькові, віросповідання, національність, вік, родинний стан до шлюбу, котрий шлюб, головне заняття та постійне місце перебування шлюбної пари.
- 6, 7. Ім'я, по батькові, прізвище, віросповідання, вік, національність, заняття та місце перебування батьків молодого.
- 8, 9. Ім'я, по батькові, прізвище, віросповідання, вік, національність, заняття та місце перебування батьків молодої.
- 10, 11. Ім'я, по батькові, прізвище, віросповідання, вік, національність, заняття та місце перебування свідків шлюбної пари.
12. Ствердження запису підписами.
13. Окремі випадкові примітки (про смерть, розлучення одного із подружжя, випадкові помилки).

Шлюбний вік був установлений у 21 рік, за письмовим дозволом батьків молодому могло бути 18, а нареченій 16 років на момент реєстрації шлюбу. Пара мала подати письмову заяву про бажання вступити в шлюб із метричними виписками або паспортами та оплатити 5 крб. Шлюб підлягав реєстрації через 15 днів після подачі заяви за винятком випадків, якщо:

- 1) одна зі сторін хворіла на заразну хворобу, божевілля або епілепсію;
- 2) хоча б одна зі сторін знаходилась у нерозірваному шлюбі;
- 3) ні одна зі сторін не мала засобів до існування;
- 4) пара – родичі до 3 ступеня.

Після отримання заяви відділ реєстрації актів громадянського стану вивішував на дошці оголошень копію заяви, щоб зацікавлені особи могли ознайомитись із нею та попередити про порушення. Якщо одна зі сторін довгий час перебувала у іншому місті, то відділ надсилав до відповідної поліції прохання розслідувати родинний стан даної особи [1, арк. 16].

За отримання свідоцтва про шлюб після реєстрації пара мала сплатити 20 крб.

Під час кожної реєстрації шлюбу запроваджувалась ділова папка про цей шлюб:

- 1) заява на шлюб;
- 2) метричні виписки молодого і молодої, а у разі, коли їх не можна було дістати, службовець під час реєстрації випишував довідки із паспортів;
- 3) письмова декларація батьків неповнолітньої особи про згоду на шлюб (у разі смерті одного із батьків додавалось свідоцтво про смерть);
- 4) письмова декларація двох свідків про те, що шлюбна пара не являлась родичами;
- 5) письмова декларація із таким змістом: «Ми, нижчепідписані, зобов'язуємося за взаємною згодою залишатися в шлюбі на все життя до повного нероздільного єднання на основі любові, поваги і відданості і обіцяємо ділити працю з виховання та утримання сім'ї».

Папка зшивалась, опечатувалась та зазначався номер, зазначений на свідоцтві про шлюб [1, арк. 21–22].

Книга розлучень складалась із двох граф, одна із яких була незаповнена, а у другій переписувалось дослідно рішення суду про розлучення. Для отримання бюлетеню про розлучення потрібно було оплатити 100 крб.

У книзі про всиновлення було 7 граф із зазначенням даних особи, яку всиновлювали, та того, хто всиновлював, свідків, відповідних дат та копії рішення суду про всиновлення.

У книзі про зміну культу зазначалась особа, яка бажала змінити культ, зазначення бажаного культу, номер та дата посвідчення служителя релігійного культу; місце та прізвище особи, що здійснила релігійний обряд. Змінити культ можливо було із досягненням 21 року, а з письмового дозволу батьків – з 18 років [1, арк. 8 зв., 12].

Свідки при кожній реєстрації повинні були мати громадянські права та досягти 21 року.

До кожної книги мав бути алфавітний журнал. Діловоди були зобов'язані чітко вести усі журнали, за виправлення або записування іншого прізвища службовець міг заплатити від 200 до 5 000 крб. штрафу. За необхідності штраф міг бути заміненний ув'язненням. Службовці кожного першого числа місяця мали звітуватись за статистику контролюючому відділу громадянських записів

У 1941 р. Головою районної управи м. Чернігова було підписано Положення про реєстрацію народжень, смертей та шлюбів у сільських бургомістрах. Цей акт складався із 7 частин: загальні засади, порядок реєстрації народження, порядок реєстрації смертей, порядок реєстрації шлюбів, порядок ведення книги запису, оплата записів свідоцтв та порядок оскарження [6].

Реєстрація народжень, смертей та шлюбів провадилась у сільських бургомістрах та була обов'язковою. Релігійні обряди могли відбуватись лише після реєстрації.

Народження реєструвались усі без винятку, у тому числі, мертвонароджені діти (які народились після шостого місяця вагітності без ознак життя), навіть якщо батьки були на території бургомістрату тимчасово. Стосовно дітей, які народились і невдовзі після народження померли, видавались дві різні довідки (про народження і смерть).

Кожне народження мали реєструвати протягом 10 днів, інакше сільським бургомістром складався протокол про порушення. У разі смерті незареєстрованої дитини до спливу 10 діб, запис про смерть мав бути зроблений не пізніше, ніж через 48 годин. Мертвонароджені діти мали бути зареєстровані

не пізніше, ніж протягом 48 годин після закінчення пологів [6, арк. 1]. Діти, які були знайдені на території бургомістрату, також реєструвались протягом трьох діб із моменту знаходження, навіть за відсутності у них документів або вказівок на те, що дитина вже була колись зареєстрована.

Заяву про народження могли подати усно, шляхом явки до бургомістрату, один із батьків або близьких родичів дитини. Для реєстрації дитини, що була народжена у шлюбі, надавалось свідоцтво про шлюб батьків, паспорт або тимчасове посвідчення одного із батьків, довідку лікаря про факт, дату і місце народження, а також особу матері. Для реєстрації позашлюбної дитини потрібні були лише документи, що посвідчують особу матері та довідка лікаря. Якщо батько дитини відомий і він письмово це підтверджував, то надавались його прізвище і по батькові, якщо ж заперечував – прізвище матері. Під час реєстрації дитини, що була знайдена, мали бути подані акт про знаходження дитини та паспорт особи, що робила заяву.

Після реєстрації видавалось під розписку свідоцтво про народження. У разі втрати свідоцтва була можливість видати дублікат після відповідної публікації у газеті про втрату документа, яку мали надати до бургомістрату разом із письмовою заявою про видачу дублікату свідоцтва [6, арк. 5–6].

Факт смерті також підлягав реєстрації, але протягом 48 годин. Заяву про смерть могли подати родичі, особи, які проживали разом із померлим, або лікарі чи співробітники поліції. Заявник повинен був мати при собі документи, що підтверджували його особу, лікарську довідку про причину смерті та паспорт небіжчика. За фактом реєстрації видавалось свідоцтво про смерть [6, арк. 2–2 зв., 5–5 зв.].

Шлюб вважався чинним, якщо він був зареєстрований у бургомістраті за місцем проживання хоча б одного із подружжя (у такому разі інший мав подати зі свого бургомістрату довідку про те, що він не перебуває у шлюбі).

Для реєстрації шлюбу особи мали подати заяву зі своїми підписами, заповнити особові картки, встановленої форми, надати довідку про те, що вони не хворіють на психічні чи венеричні захворювання, а також на туберкульоз відкритої форми. Заява мала бути подана не пізніше, ніж за 15 днів до бажаної дати реєстрації.

Бургомістр мав право відмовити у реєстрації у таких випадках:

- 1) один із подружжя перебував у дійсному шлюбі;
- 2) чоловік на момент реєстрації не досяг 18 років, а жінка – 16 років;
- 3) наречений і наречена родичі прямого споріднення (в тому числі і ті, хто мав спільного батька чи матір);
- 4) один із подружжя має психічне чи венеричне захворювання або хворіє на туберкульоз активної форми.

Якщо вищевказаних причин відмовити не було, то на дощі, не пізніше, ніж за 15 днів до призначеної дати весілля, вивішувалось оголошення про майбутню реєстрацію, задля того, щоб особи, які мали заперечення проти шлюбу або мали відомості, які унеможливають реєстрацію шлюбу, могли заявити про це бургомістрату.

Після спливу 15-денного терміну із дня подачі заяви наречені мали з'явитись до бургомістрату для оформлення шлюбу. При собі повинні були мати документи, що посвідчували особу, а у якщо шлюб не перший, то додатково свідоцтво про смерть попереднього подружжя (для вдови або вдівця) або свідоцтво про розлучення (для розлучених).

Під час реєстрації шлюбу наречена брала прізвище чоловіка, у паспортах робились відповідні відмітки. Нареченим видавалось свідоцтво про шлюб під розписку, на яке у разі втрати могли зробити дублікат за такою ж процедурою, як і дублікат свідоцтва про народження або смерті [6, арк. 2 зв. – 3, 5 зв. – 6].

Окремою главою був виділений порядок ведення книг записів народжень, смертей та шлюбів для реєстраторів. Кожна книга могла складатись із декількох зошитів, але усі вони створювали єдину систему із наскрізною нумерацією без повторів або пропусків. Усі документи, що подавались під час складання записів, залишались у бургомістраті та підшивались у окремі папки за видами записів. Окремо існували книги видачі свідоцтв про шлюб, народження та смерть, де записувались номери, аналогічні тим, що зазначались на самому свідоцтві [6, арк. 3 – 3 зв., 6 – 6 зв.].

Оплата записів свідоцтв мала бути врегульована зазначеним документом, але місця, де мали бути прописані суми, залишились пустими.

Через рік, за наказом Чернігівського районного управління від 5 серпня 1942 р. «Про справляння збору за заяви до органів управління і їх виконання», відповідно до аналогічного розпорядження місцевої військової комендатури від 5 липня 1942 р., розмір оплати за документи, що регулювали сімейні відносини, становив:

1. Реєстрація народження – 3 крб.
2. Видача метрики – 5 крб.
3. Видача метрики із архіву – 10 крб.
4. Реєстрація смерті – 3 крб.
5. Видача довідки про смерть – 5 крб.
6. Заява про заключення шлюбу – 5 крб.
7. Заключення шлюбу – 20 крб.
8. Реєстрація дітей у паспорті – 1 крб. [7, арк. 87].

Аналогічні суми мали заплатити за вищевказані дії за розпорядженням бургомистра Короського району, Бахмацької ортскомендатури [8, арк. 4, 7, 10]. А от у кінці лютого 1942 р. на основі розпорядження Головнокомандуючого арміями «О предварительном взимании налогов и сборов» от 23 жовтня 1941 р. була видана постанова Новгород-Сіверського окружного бургомістрату від 23 лютого 1942 р., у якому за видачу повторних свідоцтв про народження, смерть та шлюб мали заплатити 3 крб., а за реєстрацію шлюбу – 5 крб. [8, арк. 1, 2].

У лютому 1942 р. Постановою Чернігівського міського управління «Про обов'язкову реєстрацію народжень, смертей та шлюбів по м. Чернігову» при адміністративному відділі при Чернігівській міській управі було створено бюро метрик, на яке і було покладено реєстрацію зазначених фактів.

Терміни реєстрації та документи, що потрібно було подати для цього, були такі ж, як і у вищевказаному документі.

Цей акт вводив заборону усім похоронним конторам приймати до похорону осіб без свідоцтва про смерть. Усі народження, смерті та шлюби, що були укладені з 1 вересня 1941 р. і до вступу в силу постанови, мали бути зареєстровані у бюро метрик у двотижневий термін. За ухилення від реєстрації була передбачена відповідальність [5].

Заборонялось вступати у шлюб із військовополоненими, які працювали при колгоспах та із німцями [8, арк. 6; 9, арк. 8, 11].

З 1 вересня 1943 р. увійшло в силу Тимчасове розпорядження про розлучення подружжя від 8 червня 1943 р. Козе-

лецької Ортскомендатури, за яким шлюб міг бути розірваний за заявою одного із подружжя, якщо другий із подружжя порушив шлюб, жорстоко поведився, страждав на невиліковну хворобу і виявився нездібним для продовження шлюбу, через його невиліковну ваду. Клопотання подавалось до примирної камери за місцем проживання подружжя. Для його розгляду використовувався Порядок для примирних камер від 19 листопада 1941 р. Після розлучення сторона, яка не є винуватою у розлученні, або та, яка страждала невиліковною хворобою, могла потребувати утримання. Діти перебували на утриманні батька до своєї працездатності. Всього утримання призначалось у сумі до 50% від доходу. Після винесення відповідного рішення суду, паспортний відділ при РУ мали зробити помітку у шлюбному реєстрі та тимчасовому посвідченні подружжя. Ціна справи про розлучення складала 2 000 крб. для вирахування судових зборів [7, арк. 69–70].

Висновки. Отже, нормативно-правові акти, видані адміністраціями ВЗО, які врегульовували питання фіксації громадянського статусу місцевого населення, мали різний зміст. Це питання не мало виразу уніфікації і віддавалось на розсуд керівників польових комендатур. Що підтверджує той факт, що на території ВЗО не було єдиного законодавства у сфері визначення громадянського статусу місцевого населення.

Література:

1. Відділ забезпечення збереженості документів, Ф. Р-4484, Оп. 1, Спр. 11, 32 арк.
2. Гончаренко О.М. Інститут шлюбу в системі сімейного законодавства окупаційної адміністрації Райхскомісаріату «Україна»: аналіз нормативно-правової бази (1941–1944 рр.). *Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей*. Вип. 22. Переяслав-Хмельницький, 2009. 308 с.
3. Гончаренко О. М. Повсякденне життя місцевого населення Райхскомісаріату «Україна» у контексті функціонування окупаційної системи цивільних судів (1941–1944 рр.). «Історія повсякденності: теорія та практика»: матеріали Всеукр. наук. конф., [м. Переяслав-Хмельницький], 5–6 жовт. 2012 р. Переяслав-Хмельницький, 2012. 200 с.
4. Гончаренко О. М. Повсякденне життя українського населення крізь призму документів судочинства органів цивільної адміністрації Рейхскомісаріату «Україна» (1941–1944 рр.). «Історія повсякденності: теорія та практика»: матеріали Всеукр. наук. конф., Переяслав-Хмельницький, 14–15 трав. 2010 р. Переяслав-Хмельницький, 2010. 246 с.
5. ДАЧО (Державний архів Чернігівської області, далі – ДАЧО), Ф. Р-3001, Оп. 1, Спр. 53, 1 арк.
6. ДАЧО, Ф. Р-3001, Оп. 1, Спр. 123, 6 арк.
7. ДАЧО, Ф. Р-3071, Оп. 1, Спр. 1, 134 арк.
8. ДАЧО, Ф. Р-3522, Оп. 1, Спр. 1, 28 арк.
9. ДАЧО, Ф. Р-4395, Оп. 1, Спр. 20, 38 арк.
10. Ніжинські вісті, м. Ніжин, № 19, субота 30 травня 1942 р.
11. Ніжинські вісті, м. Ніжин, № 20, середа 3 червня 1942 р.
12. Нові дні, м. Сновськ, 25 листопада 1942 р. № 38, с. 2
13. Заболотна Т.В. Повсякденне життя населення Києва в роки нацистської окупації 1941–1943 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01/ Київ, 2008. 20 с.
14. Нагайко Т. Повсякденне життя сільського населення у 1941–1945 рр. (на матеріалах центральних областей України) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Переяслав-Хмельницький, 2009. 23 с.
15. Шайкан В.О. Повсякденне життя українців у роки німецької окупації. 1941–1944. Київ, 2010. 80 с.

Ivanenko A. Legal support for establishing and changing the civilian status of the local population in the military occupation zone of Ukraine (1941–1944)

Regulation of any legal field is not simple especially in times of war. But if the occupation lasts long enough, then the social processes continue, their regulation becomes necessary. After a relatively short period of time a unified system of government was established in the greater territory of Ukraine – the Reich Commissariat of Ukraine. But some territories were, in fact, under separate control of military commandant's office until the end of the war, which reflected in legal processes as well. This involved regulating family relationships, registering births, deaths and marriages, as these processes continued unceasingly.

The purpose of the article is to determine the rules of registration of births, deaths and marriages, depending on the legal acts that were issued in certain areas in the territory of the military occupation zone.

On October 28, 1941, the Statute of Civil Status Certificates was issued by the military commandant of Nizhyn. The legal act was a guide for its employees to keep records of births, deaths, divorces, change of worship and adoption.

In 1941, the Regulations on the Registration of Births, Deaths and Marriages in rural burgomistrats were signed by

the Chairman of the Chernihiv District Administration. This act consisted of 7 parts: general principles, order of birth registration, procedure of registration of deaths, procedure of registration of marriages, procedure of keeping a book of records, payment of certificate records and procedure of appeal.

In February 1942, a metrics bureau was created by the decree of the Chernihiv City Administration "On compulsory registration of births, deaths and marriages in the city of Chernihiv" and registration of these facts became its function.

From September 1, 1943, the Provisional Order on Divorce dated June 8, 1943, came into force, which allowed the marriage to be terminated only in a conciliation chamber at the place of the couple's residence.

The documents were issued in a different way in each controlled area. The content of each of these regulations was also quite different. It confirms that in the territory of the military occupation zone there was no uniform legislation, and in the sphere of marriage and family relations in particular. The rules for registering births, deaths and marriages varied as well starting with terms to the fees for each certificate and document.

Key words: marriage, birth, death, book, register, act.